

UZ STOGODIŠNJICU ROĐENJA
O. PIERREA TEILHARDA DE CHARDINA'^

Uz stogodišnjicu rođenja o. Pierrea Teilharda de Chardina ne mogu a da vam se ne obratim kao predstavniku Družbe Isusove u Francuskoj i da vam ne rekнем što za mene znače osoba i djelo tog velikog isusovca koji je od vas potekao. Kolokvij koji su organizirali Centar Sèvres i Centar Fontaines s nakanom da se produbi poznavanje ključnih točaka znanstvene i religiozne misli o. Teilharda pruža mi za to prikladnu priliku. Znam, uostalom, da će preko sudionika tog Kolokvija moja riječ dospjeti i do mnogih drugih, isusovaca i neiskusovaca, koji se zanimaju za osobu i djelo našeg subrata.

O. Teilhard drag mi je prije svega zbog dvije svoje crte koje se tako uzorno utiskuju u isusovački poziv: uporno, posve osuvremenjeno traganje za boljim shvaćanjem vjere te misionarska nakana da se ta vjera navijesti onima koji su se od nje udaljili.

Njegovo traganje za dubokim i osuvremenjenim shvaćanjem vjere izražava se u dvije dimenzije koje se međusobno dopunjuju. Ponajprije, on se trudi da s pomoću nauke, koja se snažno razvila u specijalnim disciplinama, izgradi cjeloviti pogled na svijet, posebno pak da čovjeka stavi na njegovo pravo mjesto. Stoga predlaže ocrte cjelovite antropološke nauke, koja je ujedno fizička, biološka i sociološka, dajući pravo mjesto posebnostima pojedinih vidika, bez niveliranja koje bi te vidike svele jedan na drugi. U isto vrijeme, nastojeći oko unutrašnje suvislosti, koja ipak ne ide pošto-poto za konkordizmom, on se trudi da pokaže kako su organički povezane povijest prirode i povijest svijeta.

Potican tim težnjama, o. Teilhard usudio se otvoreno gledati u probleme koje su pokrenuli evolucionisti. Ti su se problemi, naime, postupno nametnuli u proučavanju prirode i čovjeka, dok je pred njim kršćanska svijest još često bježala. Snažno ukorijenjen u vjeru Crkve po obiteljskom odgoju i redovničkoj formaciji, jednako je tako po svojoj stručnosti u geologiji, a još više u paleontologiji, pripadao svijetu znanosti, koji su

* Pismo vrhovnog poglavara DI o. Pedra Arrupea provincijalu Francuske provincije DI.

tada prezirala mnoga subrata po vjeri. Zrelo promišljenom odlukom te po sklonosti svog temperamenta on otklanja preuska opredjeljenja ne izjavljujući da su među sobom nespojive te dvije stvarnosti, stvarnosti koje su jednako životno važne u njegovim očima. On, naprotiv, traži kako da ih ujedini jednim dubljim putem.

Njegovom zaslugom promijenilo se gledište koje je dominiralo u vrijeme kad je počeo svoju znanstvenu karijeru: evolucija živih bića, uključujući i čovjeka, bila je dokaz za materijalizam i značila je osudu spiritualizma koji je smatrao da se može održati samo u fiksizmu. Posve oprečno tome o. Teilhard pokušao je pokazati kako evolucija odaje uspon materije prema duhu, pogled koji se danas može smatrati zajednički prihvaćenim, premda se ne mogu usvojiti, bar ne bez pridržaja, svi teološki zaključci koje je o. Teilhard povukao iz tog osnovnog uvida.

On se, dakle, svakako izdiže iznad pojednostavljene scijentističke ideologije koja je svoj uspjeh vidjela u tome da čovjeka i svijet svede na njihove elemente, što je smrtonosno za čovjeka i za svijet. No izdiže se i iznad lijenosti i bojažljivosti vjere koja bi odbacila vrijednost i pravo ljudskih istraživanja. Uvjeren je da na kršćanina spada to da postane »tragatelj koji se s ljubavlju posvećuje naporima otkrivanja« i da to čini kao onaj »koji se klanja onome koji je veći od svijeta«, dok sam djeluje u svijetu.[^]

Potom, ili bolje rečeno u isto vrijeme, o. Teilharda karakterizira briga — koja je za njega središnja, nepokolebljiva i koju on nosi u punoj svijesti — da, naime, navijesti svoju vjeru svijetu koji se udaljio od Boga ili za koji je Crkva postala zastarjelom ustanovom, zatvorenom u uske horizonte. Izvanredno svjedočanstvo isusovačkog zvanja u kojem stručna sposobnost, daleko od tog da sakrije ili uništi zalaganje, sama biva poticana i hranjena apostolskim i misionarskim žarom.

Onima koji misle da je kršćanstvo prevladano o. Teilhard želi dokazati — a u tom je dobrim dijelom i uspio i kod vjernika i kod nevjernika — da su kršćanstvo i Crkva u samom srcu svijeta, ovog svijeta koji je u tako dubokim promjenama, te se usuđuje reći da mu Crkva jedina može donijeti svjetlo bez kojeg je osuđen na propast. Nije potrebno da naglasim kako takva smjelost, takva širina i dubina pogleda izvlače iz uskih vidika tolike bojažljive kršćane. Zamisli o. Teilharda navješćivale su otvaranje svijetu i nastojanje oko inkulturacije, što je bilo karakteristično za učenje sabora, Ivana XXIII. i Pavla VI. i što danas označuje učenje Ivana Pavla II. Te zamisli o. Teilharda spadaju u onu brigu koja je uvijek bila temeljna u Družbi Isusovoj, koja ju je gonila u smione apostolske pothvate, kao što je pothvat o. Riccija u Kini, da spomenem samo jedan. Briga koja ostaje najvažnijom i koju mi nastojimo ostvariti

[^] *Oeuvres complètes*, VI, 233 (La mystique de la science).

prisutnožću na različitim mjestima na kojima je Crkva do sada bila prečesto odsutna.

Treća crta osobnosti i djela o. Teilharda ipak je najvrednija za nas: to je njegova žarka ljubav prema Isusu Kristu, sa središnjim događajem Kristove muke za preobrazbu svijeta, koji se dovršava u kršćanstvu. Budući da Krist nije u njegovim očima »uzgredni dodatak svijetu« nego je »temeljni i završni kamen svoda«, Krist je za njega »jedino središte, dragocjeno i konzistentno, koje blista na vrhuncu svijeta što ima doći, nasuprot mračnim područjima koja se trajno smanjuju i u koja može upasti znanost kad ide putem Materije I Prošlosti.«² Utjelovljenje može, dakle, rasvijetliti svijet, ovaj svijet o kojem suvremena nauka otkriva da je beskonačan u prostoru i vremenu; utjelovljenje je Božji *da* za svemir koji nanovo upoznajemo, u kojem je sve u nastajanju, *da* Boga koji na sebe preuzima razvoj što ga je sam pokrenuo. Oko Krista povezani su misteriji stvaranja, utjelovljenja, otkupljenja, sve do konačne promjene koja je jedina kadra dovršiti svijet u Bogu.

Ta kristološka vizija podupirala je sve napore o. Teilharda i upravljala njegovom porukom. Uvijek je bio svjestan toga da je njegov pothvat, kako da posve osvjetli Kristovo mjesto u evolutivnom svemiru, kakva nam ga suvremena nauka predočuje, pothvat uvijek iznova započinjan, bio također suvremeni oblik služenja kakav su nekoć prvi crkveni oci učinili u odnosu prema objavi Božjoj u Isusu Kristu. Išao je za tim da ih nasljeduje.

Tu smo na izvoru svega što je o. Teilhard bio: vjera u Krista, prijanjanje uz Krista u malokad dostignutom stupnju. Prijanjanje i sjedinjenje s Kristom ostvareni su osim toga u svećeničkoj i redovničkoj egzistenciji. O. Teilhard ne samo da je sam proživljavao svoje svećeništvo i redovnički život u intimi vlastite duše, nego je o tom govorio i obznanjivao to jednako nevjernicima i vjernicima. Taj je primjer značajan nakon razdoblja pretjeranih suzdržljivosti.

Važno je, konačno, isto toliko — ne bih želio propustiti a da ne naglasim još i tu crtu — prijanjanje o. Teilharda uz Crkvu. Već sam govorio o mjestu Crkve u njegovoj viziji. Valja dodati da joj je bio vjeran i poslušan. A da se pokoravao s dubokom vjerom u Crkvu i s ljubavlju prema njoj, znamo i iz trpljenja koje je zbog toga podnosio.

Smatrao je da je »osjećao s Crkvom«, prema riječi sv. Ignacija, i to do te mjere, kako sam reče, da je s njom »unaprijed osjećao.«³ Dobro je ponovno pročitati čitavo njegovo djelo, premda u njemu ima izvjesnih granica, dobro je da se u razmaku od trideset ili od pedeset godina u tom djelu otkrije ono što je on unaprijed osjetio, ono što se u Crkvi spremalo i što se razvilo u drugoj polovici I potkraj stoljeća. Proročkom

² *Oeuvres complètes*, IX, 60—61 (Science et Christ).

³ *Oeuvres complètes*, X, 204 (Christianisme et Evolution).

intuicijom gledao je velike probleme koji su pokrenuli i još pokreću djelovanje Crkve. Osjećaj zasigurno ostvaren s mnogo nutarnje tankočutnosti. Taj je osjećaj isto tako potreban danas — u vrijeme koje nije lakše — onima koji žele služiti Crkvi na isti način.

Ovim ne velim vjerojatno ništa nova onim sudionicima Kolokvija u Centru Sèvres koji su se marljivo bavili djelom o. Teilharda. Iznosim vam bar razloge za koje smatram da su značajni za to da se nastavi i neprestano navraća na istraživanje njegove misli.

Htio sam da nas primjer o. Teilharda još više potakne i ohrabri, te da se poput njega posvetimo dubokom pronicanju vjere u dijalogu između Kristova misterija i svih istinskih otkrića, radi toga da bi ta vjera bila naviještena i onima koje ona može najviše iznenaditi, no koji zbog toga nisu nesposobni da je shvate. A sve to da se zbude u sinovskoj ljubavi prema Crkvi, koju o. Teilhard nikad ne odvaja od Krista i njegove ljubavi simbolizirane njegovim Srcem. O. Teilhard je pisao: »Krist. Njegovo Srce. Oganj: kadar da sve prožme.«

o. Pedro Arrupe, S. I.
Rim, 30. svibnja 1981.

Filozofsko - teološki institut Družbe Isusove u Zagrebu organizirao je simpozij o Pierreu Teilhardu de Chardinu, koji je održan 4. i 5. prosinca 1981. prigodom 100. godišnjice rođenja tog mislioca. U ovom broju *Obnovljenog života* objavljujemo predavanja sa simpozija. Nedostaje samo predavanje Ivana Strilića o kozmologiji P. T. de Chardina, a dodano je pismo vrhovnog poglavara Družbe Isusove Pedra Arrupea francuskom provincijalu te prilog bibliografiji o T. de Chardinu u nas.